

Град Ниш
Универзитет у Нишу
Православна Епархија нишка
Нишки културни центар

The Days of St. Emperor Constantine and Helena

NIŠ AND BYZANTIUM

TWENTY SECOND INTERNATIONAL SYMPOSIUM

NIŠ, 3 – 5 JUNE 2023

**THE COLLECTION OF SCIENTIFIC WORKS
XXII**

Editor

MIŠA RAKOCIJA

NKC

Niš, 2024

Дани Св. цара Константина и царице Јелене

НИШ И ВИЗАНТИЈА

ДВАДЕСЕТ ДРУГИ МЕЂУНАРОДНИ
НАУЧНИ СКУП

НИШ, 3 - 5. ЈУН 2023.

ЗБОРНИК РАДОВА
XXII

Уредник

МИША РАКОЦИЈА

НКЦ

Ниш, 2024.

Издавачи

ГРАД НИШ
УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВОСЛАВНА ЕПАРХИЈА НИШКА
НИШКИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР

За издаваче

Градоначелник
ДРАГАНА СОТИРОВСКИ

Ректор Универзитета у Нишу
Проф. др ДРАГАН АНТИЋ

Епископ нишки
ГОСПОДИН АРСЕНИЈЕ (ГЛАВЧИЋ)

Нишки културни центар-директор
СРЂАН САВИЋ

Организациони одбор

- Епископ нишки Господин Арсеније
- ректор др Драган Антић
- градоначелник Драгана Сотировски
- градски већник Адриана Анастасов
- Академик др Љубомир Максимовић
- Академик др Вера Битракова Грозданов
- Академик др Миодраг Марковић
- др Драган Војводић, доп. члан САНУ
- др Вујади Иванишевић, доп. члан САНУ
- др Миша Ракоција
- др Ђордана Тровабене
- др Каролин С. Снајвли
- др Александар Кадиевић
- др Елизабета Димитрова
- др Јоанис Сисиу
- др Хранислав Анђелковић
- др Франц Цурк
- др Атанасиос Семоглу
- Академик др Иванка Гергова
- др Јанис Д. Варалис
- др Марта Нађ
- др Срђан Пириватрић
- др Бојана Крсмановић
- др Ирена Оретскаја
- Милица Тодоровић
- Јован Мандић
- др Ирена Љубомировић
- др Јасмина Шаранац Стаменковић
- др Миомир Васов
- др Небојша Станковић
- Надежда Ракоција
- Јеромонах Игњатије (Урош Ђорђевић)
- др Марко Фасолио
- др Јасмина Ћирић
- Маја Миљковић (координатор)
- свештеник Александар Ђорђевић, Епархија нишка (координатор)
- Александра Голубовић, ректорат Редакција
- Епископ нишки Господин Арсеније
- Академик др Ренате Пилингер
- Академик др Љубомир Максимовић
- др Миодраг Марковић
- др Драган Војводић
- др Вујади Иванишевић
- др Миша Ракоција
- др Грем Џонс
- др Ларс Рамсколд
- др Јоанис Сисиу
- др Георги Геров
- др Иван Стевовић
- др Александар Кадиевић
- др Елизабета Димитрова
- др Радивоје Радић
- др Каролин С. Снајвли
- др Светла Петрова
- др Надежда Гавриловић Витас
- др Јанис Д. Варалис
- проф. др Јован Пурић, СПЦ
- др Срђан Пириватрић
- др Ариадна Воронова
- др Атанасиос Семоглу
- др Ана Захарова
- др Ирена Љубомировић
- Ђакон др Ивица Чаировић
- др Анђела Гавриловић
- др Јасмина Шаранац Стаменковић (секретар)

САДРЖАЈ

<i>Анђела Гавриловић</i>	ПРЕДСТАВЕ ЦАРА КОНСТАНТИНА ВЕЛИКОГ У ОКВИРУ 59 (60) ПСАЛМА У ВИЗАНТИЈСКИМ ПСАЛТИРИМА И РАЗЛОЗИ ЊИХОВЕ ПОЈАВЕ	
<i>Andela Gavrilović</i>	REPRESENTATIONS OF EMPEROR CONSTANTINE THE GREAT IN BYZANTINE PSALTERS AND THE REASONS FOR THEIR APPEARANCE	25 – 46
<i>Миша Ракоција</i>	ФОРУМСКЕ СТАТУЕ И УРБАНА ТРАНСФОРМАЦИЈА КАСНОАНТИЧКОГ У РАНОВИЗАНТИЈСКИ ГРАД (НАСЕЉЕ) У ИСТОЧНОМ ИЛИРИКУ	
<i>Miša Rakocija</i>	FORUM STATUES AND URBAN TRANSFORMATION FROM LATE ANTIQUE TO EARLY BYZANTINE CITY (SETTLEMENT) IN EASTERN ILLYRICS	47 – 78
<i>Haluk Çetinkaya</i>	EXTRAMUROS SETTLEMENTS IN LATE ANTIQU CONSTANTINOPLE	
<i>Халук Четинкаја</i>	НАСЕЉА ИЗВАН ЗИДИНА ПОЗНОАНТИЧКОГ ЦАРИГРАДА	79 – 92
<i>Svetla Petrova</i>	FEATURES OF THE EARLY CHRISTIAN ARCHITECTURAL DECORATION IN PARTHICOPOLIS AND NICOPOLIS AD NESTUM	
<i>Светла Петрова</i>	ОСОБЕНОСТИ РАНОХРИШЋАНСКЕ АРХИТЕКТОНСКЕ ДЕКОРАЦИЈЕ У ПАРТИКОПОЛИСУ И НИКОПОЉУ НА МЕСТИ	93 – 130
<i>Andrea M. Pülz</i>	BELT BUCKLES FROM A LATE ANTIQUE CITY QUARTER. EVIDENCE OF THE MATERIAL CULTURE IN THE 6 TH AND 7 TH CENTURIES IN EPHESOS	
<i>Андреа М. Пилц</i>	ПОЈАСНЕ КОПЧЕ ИЗ КВАРТА КАСНОАНТИЧКОГ ГРАДА. ДОКАЗИ О МАТЕРИЈАЛНОЈ КУЛТУРИ У VI И VII ВЕКУ У ЕФЕСУ	131 – 148
<i>Robert Mihajlovski</i>	SREDNJEVEKOVNA CRKVA NA LOKALITETU 'KALE BAJIR' BLIZU BITOLJA	
<i>Robert Mihajlovski</i>	THE MEDIEVAL CHURCH AT THE ARCHAEOLOGICAL SITE "KALE BAYIR" NEAR OF BITOLA	149 – 158
<i>Бранка Вранешевић, Олга Шпехар</i>	УЛОГА ПАРАПЕТНИХ ПЛОЧА И ЊИХОВЕ ИКОНОГРАФИЈЕ У ОДРЕЂИВАЊУ ЛИМИНАЛНИХ ПРОСТОРА	
<i>Branka Vranešević, Olga Špehar</i>	РАНОСРЕДЊОВЕКОВНИХ ЦРКАВА ЈУЖНОГ ДЕЛА ИСТОЧНЕ ОБАЛЕ ЈАДРАНА THE ROLE OF PARAPET SLABS AND THEIR ICONOGRAPHY IN DETERMINING THE LIMINAL SPACES OF THE EARLY MEDIEVAL CHURCHES OF THE SOUTHERN PART OF THE ADRIATIC EAST COAST	159 – 172
<i>Majna Parijez</i>	PREDSTAVA SVETE MARINE OD ANTIOHIJE U STARALAŠTVU POPA STRAHINJE IZ BUDIMLJA	
<i>Majna Parijez</i>	THE IMAGE OF SAINT MARINA OF ANTIOCH IN THE WORK OF PRIEST STRAHINJA FROM BUDIMLJE	173 – 186

<i>Branislav J. Cvetković</i>	REALIA VS. REGALIA: REGENCY INSIGNIA IN CONTEXT	
<i>Бранислав Ј. Цветковић</i>	<i>REALIA VERSUS REGALIA</i> : ИНСИГНИЈЕ РЕГЕНАТА У КОНТЕКСТУ	187 – 210
<i>Драган Војводић</i>	ОСТАЦИ СТАРИЈЕГ СЛИКАРСТВА У ЦРКВИ СВЕТОГ ПРОКОПИЈА У ПРОКУПЉУ	
<i>Dragan Vojvodić</i>	REMAINS OF EARLIER WALL PAINTINGS AT THE CHURCH OF ST. PROKOPIOS IN PROKUPLJE	211 – 226
<i>Дарјуш Самии</i>	СВЕТИ ЈАКОВ ПЕРСИЈАНАЦ У СРПСКОЈ ПРАВОСЛАВНОЈ ЦРКВИ	
<i>Darjus Samii</i>	SAINT JAMES PERSIAN IN SERBIAN ORTHODOX CHURCH	227 – 240
<i>Elizabeta Dimitrova, Orhideja Zorova</i>	FEMINAE VIRTUOSAE: POWERFUL WOMEN OF MEDIEVAL MACEDONIA	
<i>Елизабета Димитрова, Орхидеја Зорова</i>	FEMINAE VIRTUOSAE: МОЋНЕ ЖЕНЕ СРЕДЊОВЕКОВНЕ МАКЕДОНИЈЕ	241 – 256
<i>Jasmina S. Ćirić</i>	STAGING IMPERIAL ASPIRATIONS: SPOLIA AT LJUBOTEN AND THE SYMBOLIC ROLE OF ANTIQUITY	
<i>Јасмина С. Ћирић</i>	ПРИКАЗИВАЊЕ ЦАРСКИХ АСПИРАЦИЈА: СПОЛИЈЕ У ЉУБОТЕНУ И СИМВОЛИЧКА УПОТРЕБА АНТИКЕ	257 – 274
<i>Зоран Ракић</i>	ИЛУМИНАЦИЈА ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉА БР. 154 У МУЗЕЈУ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У БЕОГРАДУ	
<i>Zoran Rakić</i>	ILLUMINATION OF THE TETRAEVANGELION NO. 154 IN THE MUSEUM OF SERBIAN ORTHODOX CHURCH IN BELGRADE	275 – 288
<i>Максим О. Онуфриенко</i>	ФРЕСКОПИС ЦРКВЕ СВЕТОГ НИКОЛЕ У СТРЕЗОВЦУ. О ЈЕДНОЈ ГРУПИ СЛИКАРА ИЗ СЕВЕРНОГ ДЕЛА МАКЕДОНИЈЕ	
<i>Максим Олегович Онуфриенко</i>	РОСПИСИ ЦЕРКВИ СВ. НИКОЛАЈА В СТРЕЗОВЦЕ. О ОДНОЈ АРТЕЛИ МАСТЕРОВ ИЗ СЕВЕРНОЙ ОБЛАСТИ МАКЕДОНИИ	289 – 302
<i>Јеромонах Игњатије Урош Борђевић</i>	ОЛТАРСКА ПРЕГРАДА И ИКОНОСТАС ПЕТРОВЕ ЦРКВЕ У РАСУ	
<i>Hieromonk Ignjatije Uroš Đorđević</i>	ALTAR SCREEN AND ICONOSTASIS OF ST. PETER'S CHURCH IN RAŠKA	303 – 308
<i>Ариадна Воронова</i>	„КАО ЈЕДАН КАМЕН“: ПЕТОКУПОЛНИ УЗОР У РУСКОЈ АРХИТЕКТУРИ XVI ВЕКА И СРПСКЕ ПАРАЛЕЛЕ	
<i>Ариадна Воронова</i>	„ЯКО ЕДИН КАМЕНЬ“: ОБРАЗЦОВОЕ ПЯТИГЛАВИЕ В РУССКОЙ АРХИТЕКТУРЕ XVI ВЕКА И СЕРБСКИЕ ПАРАЛЛЕЛИ	309 – 336
<i>Ioanna P. Arvanitidou, Alevtina Tanu</i>	THE FRESCOES OF SMALL POST-BYZANTINE CHURCHES IN SOUTHWEST BULGARIA. THE CASE STUDY OF THE VISION OF ST PETER OF ALEXANDRIA	
<i>Јана П. Арванитиду, Алевтина Тану</i>	ФРЕСКЕ У МАЛОЈ ПОСТВИЗАНТИЈСКОЈ ЦРКВИ У ЈУГОЗАПАДНОЈ БУГАРСКОЈ. СТУДИЈА СЛУЧАЈА ВИЗИЈЕ СВЕТОГ ПЕТРА АЛЕКСАНДРИЈСКОГ	337 – 354
<i>Јулијана Марковић</i>	ЗИДНО СЛИКАРСТВО (1827) МАНАСТИРА СВЕТИ РОМАН	
<i>Julijana Marković</i>	THE WALL PAINTING (1827) OF THE ST. ROMAN MONASTERY	355 – 374

<i>Теодора Н. Брадић</i> <i>Teodora N. Bradić</i>	МИТРОПОЛИТ МИХАИЛО ЈОВАНОВИЋ И ЈУЖНА СРБИЈА METROPOLITAN MIHAILO JOVANOVIĆ AND SOUTHERN SERBIA	375 – 388
<i>Јасмина Шаранац Стаменковић</i> <i>Jasmina Šaranac Stamenković</i>	БРАТСКИ И ПОЛИТИЧКИ ОДНОСИ ЦАРА КОНСТАНТИНА X ДУКЕ И КЕСАРА ЈОВАНА ДУКЕ У СПИСИМА МИХАИЛА ПСЕЛА THE PERSONAL AND POLITICAL RELATIONSHIP OF EMPEROR CONSTANTINE X DOUKAS AND CAESAR JOHN DOUKAS IN THE WRITINGS OF MICHAEL PSELLOS	389 – 402
<i>Милош Цветковић</i> <i>Miloš Svetković</i>	МЕСТО НИША У ОБНОВИ ВИЗАНТИЈСКЕ ВЛАСТИ И У РЕФОРМИ ПРОВИНЦИЈСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ НА БАЛКАНУ ОД КРАЈА X ДО ПОЧЕТКА XIII ВЕКА THE PLACE OF NIŠ IN THE RESTORATION OF BYZANTINE RULE AND REFORM OF PROVINCIAL ORGANIZATION IN THE BALKANS FROM THE LATE 10 TH TO THE EARLY 13 TH CENTURY	403 – 416
<i>Marco Fasolio</i> <i>Марко Фазолио</i>	NEMICI PUBBLICI, AMICI PRIVATI: ESEMPI DI RIVALITÀ E COOPERAZIONE TRA GENOVA E VENEZIA IN ORIENTE NEL XV SECOLO TRATTI DAI DOCUMENTI DELL'ARCHIVIO DI STATO DI GENOVA НЕПРИЈАТЕЉИ У ЈАВНОСТИ, ПРИЈАТЕЉИ У ПРИВАТНОСТИ: ПРИМЕРИ РИВАЛИТЕТА И САРАДЊЕ ИЗМЕЂУ ЂЕНОВЕ И ВЕНЕЦИЈЕ НА ИСТОКУ У 15. ВЕКУ ИЗ ДОКУМЕНАТА ДРЖАВНОГ АРХИВА ЂЕНОВЕ	417 – 434
<i>Ивана Веселиновић</i> <i>Ivana Veselinović</i>	ПОКУШАЈ БРАЧНЕ АЛИЈАНСЕ: КОНСТАНТИН XI И МАРА БРАНКОВИЋ У ЗНАКУ ОСМАНСКОГ БАЛКАНА MARRIAGE ALLIANCE ENDEAVOR: CONSTANTINE XI AND MARA BRANKOVIĆ IN THE SIGN OF THE OTTOMAN BALKANS	435 – 442
<i>Игор Стаменовић</i> <i>Igor Stamenović</i>	CONSTANTINOPLE IN <i>DE EUROPA</i> BY AENEAS SYLVIUS PICCOLOMINI – РОПЕ ПИЈУС II КОНСТАНТИНОПОЉ У ДЕЛУ DE EUROPA ЕНЕЈЕ СИЛВИЈА ПИКОЛОМИНИЈА – ПАПЕ ПИЈА II	443 – 454
<i>Небојша С. Шулетић</i> <i>Nebojša S. Šuletić</i>	НИШКИ ЈЕРАРСИ (1528–1766) BISHOPS AND METROPOLITANS OF NIŠ (1528–1766)	455 – 472
<i>Дражен Перић</i> <i>Dražen Perić</i>	ЉУБАВ КАО КОНСТИТУТИВНИ КАРАКТЕР „ИКОНЕ БОЖИЈЕ“ У ЧОВЕКУ ПО УЧЕЊУ СВЕТОГ ГРИГОРИЈА НИСКОГ LOVE AS A CONSTITUTIONAL CHARACTER OF THE ICON OF GOD IN MAN ACCORDING TO THE TEACHING OF SAINT GREGORY OF NYSSA	473 – 486
<i>ПРИКАЗ Миодраг Марковић</i>	Ђ. БУБАЛО, ЈОШ ЈЕДНОМ О ГОДИНИ СМРТИ КРАЉА СТЕФАНА ПРВОВЕНЧАНОГ, IN: <i>СТЕФАН ПРВОВЕНЧАНИ И ЊЕГОВО ДОБА</i> , ED. И. КОМАТИНА, БЕОГРАД 2020.	487 – 504
<i>ПРИКАЗ Αθανάσιος Σέμογλου</i>	ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΙΣΙΟΥ, Η ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 14Ο ΑΙΩΝΑ, ΚΑΣΤΟΡΙΑ 2022.	505 – 518

ПРИКАЗ
Анђела Гавриловић

825 ГОДИНА ПОСТРИГА СВЕТЕ АНАСТАСИЈЕ
– МАНАСТИР ПРЕСТВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У
КУРПУМЛИЈИ: ЗОРНИК РАДОВА СА НАУЧНОГ
СКУПА КУРШУМЛИЈА-ПРОЛОМ БАЊА, 26 –28.
НОВЕМБАР 2021.

519 – 522

ПРИКАЗ
Јасмина С. Ђурић

BIOGRAPHY OF A LANDMARK: THE
CHORA MONASTERY / KARIYE CAMII
IN CONSTANTINOPLE/ISTANBUL FROM
LATE ANTIQUITY TO THE 21ST CENTURY,
ED.MANUELA STUDER-KARLEN, BRILL,
LEIDEN–BOSTON 2023

523 – 532

Ниш, Гробница са сидром, Константинов монограм, цртеж арх. М. Диманић
Niš, Crypt with an anchor, Constantine's monogram, drawing arch. M. Dimanić

**С благословом
Његовог Преосвештенства
Епископа нишког Господина Арсенија**

**With the blessing of
His Eminence Reverend Arsenije,
Bishop of the Niš Eparchy**